

RESULTAT

Sexualrådgivningen för unga* inom skolhälsovården (7 studier)¹

främjas av:

- ❖ hälsovårdarens yrkeskompetens och arbetslivserfarenhet**,
- ❖ aktivt, ömsesidigt lärande mellan hälsovårdaren och de unga,
- ❖ stärkt förtroende mellan hälsovårdaren, de unga och vårdnadshavarna,
- ❖ samarbete mellan hälsovårdaren och lärarna samt gemensam planering av rådgivningen,
- ❖ samarbete med andra organisationer och yrkespersoner kring rådgivningen,
- ❖ kollegialt nätverkande och samarbete mellan hälsovårdare.

hindras av:

- ❖ hälsovårdarens begränsade roll som t.ex. kan väcka oro för att man överskrider yrkesmässiga gränser,
- ❖ skolans administrativa regler och de begränsningar som lärarna sätter upp för rådgivningen, till exempel oenighet om rådgivningens innehåll,
- ❖ otillräckligt ekonomiskt stöd för sexualrådgivningen,
- ❖ brist på enhetliga material och riktlinjer,
- ❖ upplevd tidsbrist hos hälsovårdaren,
- ❖ begränsade kunskaper och färdigheter hos hälsovårdaren,
- ❖ vårdnadshavarnas negativa inställning till sexualrådgivning.

Översiktens författare drar följande slutsatser utifrån både kvalitativa (7) och kvantitativa (12) studier¹:

- ❖ Resultaten av sexualrådgivningen kan förbättras genom ömsesidigt förtroende mellan hälsovårdaren och ungdomarna samt genom att ungdomarna får möjlighet till aktivt deltagande och till att öva på det de lärt sig på ett praktiskt sätt.
- ❖ Bestående attityds- och beteendeförändringar kräver kontinuitet i sexualrådgivningen.
- ❖ Multiprofessionellt samarbete verkar främja bestående förändringar och stärka kvaliteten på och de långsiktiga effekterna av den sexualrådgivning som ges i skolan.

FÖRKLARINGAR

*I detta Evidenstips **syftar sexualrådgivning** på främjandet av sexuell och reproduktiv hälsa, vilket är en del av den hälsorådgivning och de hälsoundersökningar som barn och unga erbjuds inom ramen för skol- och studerandehälsovården. I statsrådets förordning om rådgivningsbyråttjänster och om skol- och studerandehälsovård konstateras att tjänster inom sexuell och reproduktiv hälsa omfattar rådgivning i frågor som gäller sexualitet, sexuell och reproduktiv hälsa samt parrelationer, preventivmedel, stöd för sexuell och könslig läggning, förebyggande av sexuellt överförbara sjukdomar och av sexuellt våld och vid behov hänvisning till vidare behandling.² Rådgivningen måste vara kulturellt känslig^{3,4} och inkluderande, det vill säga lika öppen för alla, med hänsyn till sexuella minoriteter och könsminoriteter i enlighet med barnens och ungdomarnas ålder och utvecklingsnivå².

I detta Evidenstips syftar termen **hälsovårdare på hälsovårdare som arbetar inom skol- och studerandehälsovården.

Vilka faktorer främjar eller hindrar sexualrådgivningen för unga inom skolhälsovården?

BAKGRUND

Skol- och studerandehälsovården är en viktig och pålitlig instans för unga att få sexualrådgivning från^{5,6,7}, eftersom hälsovårdarna träffar alla barn inom den grundläggande utbildningen och alla ungdomar i andra stadiets skolor vid årliga hälsokontroller och pratar om deras välbefinnande med dem⁸. Ungdomarna önskar att få sexualrådgivning utanför sin närmaste krets. Särskilt önskar de rådgivning från utbildade yrkespersoner, såsom hälsovårdare eller andra experter på sexuell hälsa.^{5,6} Unga vill ha innehållsmässigt mångsidig rådgivning som tar hänsyn till olika bakgrunder och ges i en säker och intressant miljö⁹.

Ungdomsåren innebär betydande fysiska, mentala och sociala förändringar¹⁰. Samtidigt bygger ungdomarna upp sin identitet¹⁰ och de olika områdena av sexualitet, såsom tankar, attityder, känslor och sociala relationer, börjar utvecklas och ta form¹¹. Unga anser att sexualrådgivning är viktigt, eftersom det kan stärka deras kunskaper och färdigheter, främja deras välbefinnande och stödja dem i att göra trygga val^{7,12}. Som ett led i att säkerställa och utveckla högkvalitativ sexualrådgivning för unga är det viktigt att undersöka de faktorer som främjar och hindrar den inom skolhälsovården.

MATERIAL
OCH
METODER

Evidenstipset bygger på en metasyntes av en multimetodisk systematisk översikt som publicerades 2025 och slutsatser som dragits utifrån en integrativ analys som kombinerar kvalitativa och kvantitativa resultat¹. Syftet med översikten var att bedöma effektiviteten av den sexualrådgivning som ges av vårdpersonal i skolan samt de faktorer som främjar och hindrar den. Översikten omfattar sju kvalitativa studier (n = 122 vårdarbetare och n = 21 andra experter inom elev- och studerandevård) och 12 kvantitativa studier (n = 6368 elever). Studierna hade publicerats mellan 2003 och 2024. De kvalitativa studierna hade publicerats i Sverige (n = 4), USA (n = 2) och Storbritannien (n = 1) och de kvantitativa studierna i Korea (n = 7), USA (n = 2), Australien (n = 1), Sverige (n = 1) och Saudiarabien (n = 1). Översiktens metodologiska genomförande beskrivs mer ingående i originalpublikationen¹.

Översiktens kvalitet bedömdes med JBI:s bedömningskriterier för systematiska översikter***

ANVÄNDBARHET I FINLAND

Resultaten kan användas inom skol- och studerandehälsovården i Finland samt i skolor och läroanstalter för att utvärdera, utveckla och ge sexualrådgivning. Dessutom kan resultaten användas inom utbildningen på området.

SAMMANFATTNING

Sexualrådgivningen inom skol- och studerandehälsovården främjas av stark professionell kompetens och nätverkande bland hälsovårdare samt av att rådgivningen är interaktiv. Dessutom är det viktigt att rådgivningen bygger på ömsesidigt aktivt lärande och på att skapa förtroendefulla relationer med de unga och vårdnadshavarna. Verksamheten hindras å andra sidan av hälsovårdarnas varierande kompetens, begränsningar i deras roll och brist på enhetliga instruktioner, material och resurser. Dessutom kan utmaningar kring tidsbrist, administrativa begränsningar i skolan och vårdnadshavarnas attityder utgöra hinder.

För att säkerställa högkvalitativ sexualrådgivning inom skol- och studerandehälsovården är det nödvändigt att utveckla och stärka enhetliga, evidensbaserade rutiner samt att säkerställa tillräckliga resurser till dem.

Vilka faktorer främjar eller hindrar sexualrådgivningen för unga inom skolhälsovården?

EXPERTER

Asikainen Marjo¹, sjukskötare/hälsovårdare, HVM, servicechef
Björklöf Nita², sjukskötare/hälsovårdare, HVM, lektor
Grym Kirsi³, sjukskötare/hälsovårdare, HVM, ordförande
Lind Lilli¹, sjukskötare/hälsovårdare, HVM, servicechef
Mäkelä Anniina¹, sjukskötare/hälsovårdare, HVK, HVM-student, hälsovårdare
Tanska Soile⁴, sjukskötare/hälsovårdare, hälsovårdare

Redaktörer: Eskolin Silja-Elisa, forskare, och Nyman Johanna, seniorforskare

¹Norra Savolax välfärdsområde, ²Åbo yrkeshögskola, ³Finlands Hälsovårdarförbund,
⁴Studerandehälsovård – Helsingfors stad

Bilder: Shutterstock / Hotus licens

ORIGINAL-PUBLIKATION

1. Choi Y, Seo H-J, Lee SJ, Park EY, Yoon J, Noh S. School nurse-involved sexual and reproductive health education for adolescents’ students in high-income countries: a mixed-methods systematic review. Health Education Research 2025;40(6): cyaf050. DOI: 10.1093/her/cyaf050.

Översiktskvalitet: 10/10, JBI:Checklist for Systematic Reviews and Research Syntheses

ÖVRIGA KÄLLOR

- 2. Finlex®. Ajantasainen lainsäädäntö:** Valtioneuvoston asetus neuvolapalveluista sekä koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta 93/2026. Saatavilla: <https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/2026/93>, 2026.
- 3. World Health Organization (WHO).** Standards for Sexuality Education in Europe. Saatavilla (PDF): <https://www.icmec.org/wp-content/uploads/2016/06/WHOStandards-for-Sexuality-Education-in-Europe.pdf>, 2010.
- 4. Terveiden ja hyvinvoinninlaitos (THL).** Maahanmuuttajien seksuaali- ja lisääntymisterveys: Kulttuurisensitiivinen seksuaalikasvatus. Saatavilla: <https://thl.fi/aiheet/maahanmuutto-ja-kulttuurinen-moninaisuus/maahanmuutto-ja-hyvinvointi>, 2023.

ÖVRIGA KÄLLOR

- 5. Nymo B, Eriksen SB, Utne Øygarden A-M.** The role of school nurses in promoting positive sexual health education: A scoping review. The Journal of School Nursing 2026; 42(1): 6–18. DOI: 10.1177/10598405251337769
- 6. Walters L, Lavery E.** Sexual health education and different learning experiences reported by youth across Canada. The Canadian Journal of Human Sexuality 2022; 31(1): 18–31. <https://doi.org/10.3138/cjhs.2021-0060>
- 7. Lavery EK, Noble SM, Pucci A, MacLean RED.** Let’s talk about sexual health education: Youth perspectives on their learning experiences in Canada. The Canadian Journal of Human Sexuality 2021; 30(1): 26–38. DOI: 10.3138/cjhs.2020-0051
- 8. Hietanen-Peltola M, Rautava M, Laitinen K, Autio E.** Kohtaaminen keskiössä – Lapsi- ja nuorilähtöisyys opiskelu- ja palveluissa. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Ohjaus 2/2019. Saatavilla: <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-307-6>
- 9. Shorey S, Chua CMS.** Perceptions, experiences and needs of adolescents about school-based sexual health education: Qualitative systematic review. Archives of Sexual Behavior 2023; 52: 1665–1687. DOI: 0.1007/s10508-022-02504-3
- 10. Beckwith S, Chandra-Mouli V, Blum RW.** Trends in adolescent health: Successes and challenges from 2010 to the present. Journal of Adolescent Health 2024; 75(Suppl): S9–S19. DOI: 10.1016/j.jadohealth.2024.04.015
- 11. Kabiru CW, Habib HH, Beckwith S, Ajayi AI, Mukabana S, Machoka BN, Blum RW, Kågesten AE.** Risk and protective factors for the sexual and reproductive health of young adolescents: Lessons learnt in the past decade and research priorities moving forward. Journal of Adolescent Health 2024; 75(Suppl): S20–S36. DOI: 10.1016/j.jadohealth.2024.03.007
- 12. Unis BD, Sällström C.** Adolescents’ conceptions of learning and education about sex and relationships. American Journal of Sexuality Education 2020; 15(1): 25–52. DOI: 10.1080/15546128.2019.1617816